

**BAŞBAKANLIK
AİLE ARAŞTIRMA KURUMU**

I. AİLE ŞÛRASI BİLDİRİLERİ

**T. C.
BAŞBAKANLIK
AİLE ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI**

I. AİLE ŞÛRASI BİLDİRİLERİ

17-20 ARALIK 1990

ANKARA

AİLE ARAŞTIRMA KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Genel Yayın No : 9

Seri : Tanıtım Serisi

ISBN : 975-19-0332-7

Kapak : A. Kerim Erdoğan

Dizgi, Baskı : Reyhan Basım Yayın Tanıtım Ltd. Şti.

Tel: 229 34 93 - 230 18 57

SUNUŞ

*Aile, her çağda ve her toplumda en temel ve tabii sosyal birim olarak varola-
gelmiştir.*

*Bu yönüyle aile, tarihi ve sosyolojik bir vakıta olmanın ötesinde toplumlar için
"hayati" bir önem ifade eder.*

*Kabul etmek gerekir ki ; sanayileşme, büyüyen şehirleşme hareketi, iletişim
imkân ve araçlarının kazandığı ivme; sosyal değişimi, yeni ihtiyaçları, tutkuları
ve yeni davranış kalıplarını da beraberinde getirmektedir.*

*Bu problemlerin yer yer aile kavramı üzerinde tereddütlere ve çözümlere yol
açtığı bilinmektedir.*

*Modern toplumlarda daha yoğun olarak gözlenen bu gelişme, bugün aynı
toplumların varlığını tehdit eden tehlikelere yol açmış bulunmaktadır.*

*Yalnızlık duygusu, bu duygunun yarattığı şiddet ve intihar eğilimleri, stres,
uyuşturucu iptilası ve benzeri ihtilatlar, modern toplumlarda gözlenen olumsuz
gelişmelerin en çarpıcı yansımaları olmaktadır.*

*Modern şartların yarattığı ve modern toplumların önünde duran bu temel
sorun, insanlığı aile müessesesinin vazgeçilmezliği üzerinde bir ortak bilince
doğru ilerletmektir.*

*Nitekim, Birleşmiş Milletlerin 8 Aralık 1989 tarihinde aldığı bir kararla 1994
yılının Uluslararası Aile Yılı olarak ilan etmesi, bu gerçeğin açık bir işareti ve ifa-
desi olmuştur.*

*Birleşmiş Milletlerin Aile Yılı ile ilgili kararında, 1990 yılında başlıyarak
hükümetler, politika yapanlar ve sosyal sorumluluk taşıyan kurum ve kuru-
luşların toplumun doğal ve ana birimi olarak aileye daha çok duyarlılık
gösterilmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde ailenin gerekliliği ve önemi üzerine
yeni bir bilinç ve ortak bir irade yaratılması konularında etkinlik ve aktiviteler
geliştirilmesi teklif edilmiştir.*

Kararda, Uluslararası Aile Yılı'nı amacı "Aile bilincinin arttırılması ve ciddi boyuttaki problemlere çözüm getirebilecek genel politikaların yürütülebilmesi için ulusal kurumlaşma kapasitesinin arttırılması olmalıdır." denilirken, hedeflere ilişkin de şu ifadeye yer verilmektedir :

"Aile yapısı bilincini, özel sektör ile birlikte hükümetlerde de arttırmak : Aile Yılı, ailenin önemine ışık tutacak, fonksiyon ve sorunlarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak, aileleri ve aile fertlerini etkileyen ekonomik, sosyal ve demografik olgular konusunda bilgilenmeyi arttıracak ve bütün aile fertlerinin hak ve sorumluluklarına dikkat çekecektir."

Buraya kadar ifade ettiğimiz hususlar, aile kavramı ve kurumu üzerinde, bu kurumun azalan değil artan önemi üzerinde bir uluslararası iradenin gelişmekte, gerçekleşmekte olduğunu göstermektedir.

Birleşmiş Milletler çerçevesinde bu ve benzeri gelişmeler öncesinde ülkemizde aileye ilişkin yeni sosyal, kültürel tedbir ve programlar geliştirilmesi ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmiş olmasını ileri bir sosyal adım ve atılım olarak değerlendirmek her halde daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Esasen gelişmiş batı toplumlarında da aile bilincinin güçlendirilmesi için pek-çok sosyal, ekonomik tedbir, teşvik ve hizmet disiplinlerinin gelişmekte, gerçekleştirilmekte olduğu bilinmektedir.

Türk toplumunun da çok yoğun bir sosyal değişim vetiresi yaşadığı bilinmektedir. Elbette ki, bu sosyal değişimden toplumun en temel biri olan ailenen etkileneceğini düşünmek mümkün değildir.

Ailenin, insanlığın ortak bilinci haline dönüşmüş evrensel değerler ile kendi kültürel gerçekliklerimiz temelinde dayalı yeni sosyal politika ve sosyal disiplinlerle geliştirilip zenginleştirilmesi, yeni şartların olumsuz etkilerinden korumak yanında aileden başlayarak toplumumuza kendi değerlerimizle de uyumlu ve olumlu istikametler kazandırılması açık bir milli ihtiyaçtır.

Bu çerçevede; Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun aileden hareketle, ülkemizin sosyal gerçekliğini tesbit ve sosyal sorunlarını öngörmek ve bu çerçevede devlet ve toplum katında yönetici ve uygulayıcı konumunda bulunanlara rehber olacak teklif ve tedbirlerin geliştirilmesi amacına matuf olarak ülkemizde ilk defa gerçekleştirdiği 1. Aile Şûrası güzel ve anlamlı bir geleneğin başlangıcı olmuştur.

Şüphesiz ki; sosyal bilim çevrelerimizi, sosyal sorumluluk taşıyan kurum ve kuruluş temsilcilerimizin katkı ve katılımları ile ilk kez toplanan 1. Aile Şûrası'nın, demokratik bir uzlaşma zemini yaratarak ülkemize ve toplumumuza yeni imkânlar, yeni ve güzel hedefler sunduğundan şüphe yoktur.

İnsan ve aile sorunları etrafında Şûra'ya sunulan çok önemli ve anlamlı bulduğum bildirimler, tartışmalar, bir toplumsal mutabakat belgesi niteliği taşıyan Komisyon Raporları ve Genel Kurul Sonuç Kararları ülkemizde gerçekleştirilecek sosyal gelişme projeksiyonları için çok ciddi bulgu ve işaretleri taşımaktadır.

Sözkonusu bilgi ve belgelerin devlet ve toplum katında yönetici ve uygulayıcı konumunda bulunanlara da rehber olacağı muhakkaktır.

Cemil Çiçek
Devlet Bakanı

Ö N S Ö Z

Türk kamu idaresinde yeni bir "kurum" olarak katılan Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, henüz bir yılını dahi tamamlamamış bulunuyor. Yurdumuzda kökü çok eskilere inen idarî ünitelerimizin yanında Aile Araştırma Kurumu çok yeni, henüz kuruluşunu tamamlama ve kendine has geleneklerini kademe kademe oluşturma safhasındadır. Türk kamu idaresine yeni katılması bakımından Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun, emsâl kuruluşlar gibi hemen herkesçe bilinen ve tanınan ve biraz da rutinleşmiş bir imajı hasıl olmuş da değildir.

Bu bakımdan, kendisi yeni olmakla birlikte, tarihî ve sosyal bir müessese olan "Türk ailesi" ne yönelik hizmetler üretecek bir kurumun, kuruluş safhasında son derece dikkatli olunması; yanlış ve hatalı tutumlara, geleneklere kendisini kaptırmaması, toplumsal sorumluluk şuurundan uzaklaşmadan Türk ailesine has dinamiklerle paralelliğini geliştirmesi, mevcut birikimi ortaya çıkarması ve bunları çağdaş yöntemlerle takviye etmesi gerekecekti.

İşte "Birinci Aile Şûrası" böyle bir ihtiyacın sonucunda ortaya çıktı :

Kurumun sorumluluk alanına giren konularda şimdiye kadar ne gibi çalışmalar yapılmıştı, bu alanda bilgi ve hizmet üreten çevrelerin görüşleri ve beklentileri nelerdi ? Ayrıca gelişmiş batı ülkelerinde toplumsal oluşumlar içinde ailenin geçirdiği safhalar, karşılaştığı ihtiyaçlar ve sorunlar, bunlara tekabül etmek üzere oluşturulan kurumların görev alanları, örgütlenme biçimleri nasıldı ?

Bu bakımdan Birinci Aile Şûrası; hem bilimsel perspektiflerin ortak bir platformda bir araya gelmesi, hem de kamu idarelerimizin doğrudan veya dolaylı aileye hizmet üreten birim temsilcilerinin katılımıyla son derece verimli bir ortam oluşturdu. Bu Şûra'nın önemi oradadır ki, Aile Araştırma Kurumu'nun oluşumunu beslemiş, görev alanlarını belirginleştirmiş, son derece zengin bilimsel verilerle kurumumuza atılım imkânı sağlamıştır.

Açıkça ifade etmek gerekir: Şûraya bildirileriyle katılan bilim adamlarımızdan kadın, çocuk ve aileye hizmet üretmek gayretindeki gönüllü kuruluşlarımıza, Türk bürokrasisinin tecrübeli elemanlarından hukukçularımıza kadar hemen hepsinin, Aile Araştırma Kurumu'nun kuruluşunda bir taşı, el emeği, uyarısı veya gönülden teşviki mevcuttur.

Burada hemen şunu hatırlatalım : Birinci Aile Şûrası'na sunulan bu bildirimler, basılmış bir kitap olarak daha şûra toplanmadan 10 gün önce bütün delegelerin eline ulaşmış bulunuyordu. Belli bir ihtiyacı elden bırakmamak kaydıyla, bu uygulama ülkemizde hemen ilk defa yapılıyor. Bütün şûra delegasyonları, şûra tarihinden on gün önce bütün bildirimleri okumuş, gözden geçirmiş ve tartışmalara hazırlanmış olarak geliyorlardı. Çoğu şûra tebliğlerinin şûra tarihinden asgarî bir yıl gibi bir süre sonra kamuoyuna sunulabildiği hatırlanacak olursa, bu zamanlamanın önemi daha iyi anlaşılacaktır ümidindeyiz.

Şûranın asıl önemi, Türk ailesinin bütün yönleriyle ilk defa ameliyat masasına yatırılarak, farklı bilim disiplinlerinin ve idarî uygulama birimlerinin ortak konsültasyonuna tâbi tutulması idi. Aile gibi toplumun asıl unsuru bir birimin sosyolog, psikolog, antropolog, tarihçi, iktisatçı, maliyeci, sosyal güvenlikçi, sosyal hizmetçi, ev ekonomisti, gönüllü kuruluş temsilcileri vs. gibi farklı bilim alanlarının ortak dikkatleri ile ele alınması, ortak yaklaşımlar geliştirilmesi de zaten gerekli idi. Şimdiye kadar yapılanın dışında ve ötesinde yeni bir yaklaşımdır bu. Aile Araştırma Kurumu aracılığıyla geliştirilmeye çalışılan bu yöntem ülkemiz adına geliştirilen bütün sosyal ve kültürel politikalar için de geçerli olmalıdır. Kurumumuzda geliştirilmeye çalışılan bu yaklaşımın, ülkemiz adına büyük bir kazanç sağlayacağından kuşku yoktur.

Bu yaklaşımın özü; kamu idarelerinin bilimsel veri ve perspektiflerle beslenmek ihtiyacını duyması, bilim çevrelerimizin de bu tür sosyal politikaların oluşumunda fonksiyonel katkılarının sağlanmasıyla ulaşılan yeni bir merhalemdir.

Bu bakımdan Birinci Aile Şûrasına sunulan tebliğlerin ihtiyacını duyduğumuz önemli bir boşluğu dolduracağından kuşku yoktur. Ayrıca şûra tartışmaları ile şûrada oluşturulan Sosyal Yapı, Aile ve Hukuk, Sosyo-Kültürel Değişme, Aile Sağlığı ve Sosyal Hizmetler, Aile Eğitimi, Ailenin Güçlendirilmesi ve Sosyal Güvenlik Politikaları ile Araştırma ve Yayın Komisyonlarının geliştirdiği kararlar da müstakil birer yayına dönüştürülmüş bulunuyor. Tebliğlerden ayrı olarak bu tartışmaların dikkatle gözden geçirilmesi, aile konusundaki farklı fakat birbirini besleyen yaklaşımların neler olduğunu ve hangi problemlerden yola çıktığını daha iyi anlamamıza imkân sağlayacaktır.

Bu vesile ile Şûra organizasyonunu gerçekleştiren Kurumumuzun bütün elemanlarına ve ayrıca şûrayı tebliğ ve tartışmalarıyla zenginleştiren delegasyona bir kere daha teşekkür ederim.

Dr. Necmettin Turunay

Aile Araştırma Kurumu Başkanı

İÇİNDEKİLER

I. AİLE ŞÛRASI SOSYAL YAPI KOMİSYONU

- **Türk Ailesinin Temel Karakteristiği** / Prof. Dr. Orhan KARMIŞ,
Selçuk Üniversitesi..... 1
- **Tarihi Seyri İçinde Türk Aile Yapısından Örnekler**
Prof. Dr. Ahmet UĞUR..... 7
- **Türk Aile Yapısının Tarihi Akışı ve Günümüz Şartlarında
Geleceği** / Casim AKÇAM, *APK Uzmanı* / Kültür Bakanlığı..... 13
- **Ailede Kültür İntikâli** / Sait BEŞER, *Kubbealtı Akademisi*
Kültür ve Sanat Vakfı..... 19
- **Kültür Taşıyıcısı Olarak Aile** / Prof. Dr. Beğlan TOĞROL,
İst. Ün. Edebiyat Fak., Psikoloji Bölümü 23
- **İstanbul'da Aile Yapısı ve Komşuluk İlişkileri**
Y. Doç. Dr. Gülden ERKUT, *İTÜ Şehir Bölge Planlaması Bölümü* 29
- **Güneydoğu'da Aile Yapısı** / Nurel TANER, *Gaziantep Üniversitesi*..... 37
- **Diyarbakır Yöresinde Çok Eşli Evliliklerin Nedenleri**
Doç. Dr. Nuran ELMACI..... 43
- **Birey - Aile - Toplum** / Doç. Dr. M. Aytül KASABOĞLU, *Sosyolog*..... 49
- **Aile Birliğinde Erkeğin Rolü** / Emine Işınsu ÖKSÜZ, *İLESAM*..... 57
- **Kadın ve Aile** / Filiz KOCALİ, *Kadınca Dergisi*..... 63
- **Aile ve Çocuk** / Dr. Samira YENER, *DPT Uzmanı*..... 67
- **Türk Sanayi İşçilerinde Aile** / Doç. Dr. Aygen ERDENTUĞ
Bilkent Üniversitesi 75
- **Türk Ailesinin Yaşadığı Geleneksel Konutlar**
Doç. Dr. Haşim KARPUZ, *Selçuk Üniversitesi* 79
- **Türk Ailesi ve Plastik Sanatlar** / Doç. Dr. Nihat BOYDAŞ..... 83
- **Aynı Çatı Altında Canlar : Aile Kavramının Bir Yorumu**
Prof. Dr. Ahmet İNAM..... 85

- **İslâmiyet'in Önerdiği Ferdîyetçi Aile Yapısında Kadın Hakları ve Ülkemizdeki Durum** / Prof. Dr. Amiran KURTKAN..... 91
- Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Kadar Avrupa Aile Sosyolojisindeki Değişmeler Üzerine Bir Çalışma** / Doç. Dr. Ümit MERİÇ YAZGAN..... 101

AİLE VE HUKUK KOMİSYONU

- **Türk Aile Hukukunun Dayandığı Esaslar**
Dr. Turgay YÜCEL, *Adalet Bakanlığı*..... 111
- **Evlâtlık ve Koruyucu Aile Müessesesindeki Son Gelişmeler**
Ahmet TABANOĞLU..... 115
- **İsviçre'de Aile Birliğini Koruyucu Son Tedbirler**
Doç. Dr. Mehmet ÜNAL, *Ankara Üniversitesi* 125

SOSYO-KÜLTÜREL DEĞİŞME VE GELİŞME KOMİSYONU

- **Beşeri Kültürün Temel Ögesi Aile** / Prof. Dr. Hikmet Y. CELKAN,
Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi..... 135
- **Edebi Eserlerden Hareketle Tarihi Gelişim İçinde Türk Ailesine Bakış** / Prof. Dr. Ümay GÜNAY..... 141
- Türkiye'de Ailenin Sürekliliği ve Değişim**
Prof. Dr. Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, *Boğaziçi Üniversitesi*..... 151
- **Türkiye'nin Sosyal Gelişmesinde Ailenin Yer ve Önemi**
Prof. Dr. Nihan NİRUN, *Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Başkanı*.. 161
- Sosyal Değişme ve Türk Ailesi** / Prof. Dr. Fügen BERKAY,
İnönü Ün. Fen Ed. Fak. Sosyoloji Bölümü 167
- **Milli Manevi Tarihi Kültürel Değerler İçerisinde Ailenin Yeri**
Abdülkadir ŞAŞMAZ, *Kültür Bakanlığı*..... 171
- **Türk Ailesinin Durumu** / Prof. Dr. S. Sevim EREL..... 179
- **Aile ve Çağdaşlaşma** / Ayşe SAZAK, *Elele Dergisi*..... 185
- **Aile ve Kalkınma** / Dr. Mahmud ÖZDEMİR,
T.O.B.B. Araştırma ve İst. Şb. Müdürü 189
- **Endüstrileşme Süreci İçinde Ailenin Rolü ve Önemi**
Doç. Dr. Gönül BUDAK, *Dokuz Eylül Üniversitesi* 195
- **Hızlı Kentleşme Sürecinde Değişen Aile**
Doç. Dr. Ercan TATLIDİL, *Ege Üniversitesi* 201

- **Türkiye'de Boşanmalar ve Bazı Sapma Davranışlar**
Prof. Dr. Mustafa E. ERKAL, *İst. Ün. İktisat Fakültesi* 207
- **Günümüz Şehrinde Aile - Konut İlişkileri / Doç. Dr. Ahmet ALKAN,**
Selçuk Ün. Mimarlık Fakültesi 213
- **Dış Göçler ve İşçi Ailelerinin Uyum Sorunları**
Dr. Ayfur BARIŞIK, *DPT*..... 221
- **Gecekondu'da Aile / Yrd. Doç. Dr. Nur GÜNER,**
Yıldız Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü..... 235
- **Kadının Ev Dışında Çalışmasının Aile Yaşamına Etkisi**
Doç. Dr. Şadiye KÜLAHÇI, *Fırat Üniversitesi* 237
- **Meslekli Ailelerin Toplumdaki Yeri ve Önemi**
Yavuz Yahya DEMİRKAYA..... 245
- **Geleneksel Normlar - Çağdaş Normlar ve Çağdaş Aile**
Prof. Dr. Necla Arat, *İst. Üniv. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merk...*253

AİLE SAĞLIĞI VE SOSYAL HİZMETLER KOMİSYONU

- **Aile Yapımız ve Sağlık Hizmetleri / Durmuş Ali ZOR, Sağlık Bakanlığı,**
Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü..... 259
- **Türk Ailesinin Sağlık Sorunları**
Doç. Dr. Nazan BİLGİN, *Uludağ Üniversitesi*..... 265
- **Ana Çocuk Sağlığı, Aile Planlaması ve Aile Hizmetleri**
Türkiye Aile Planlaması Derneği..... 271
- **Uyusturucular Gençlik ve Aile / Doç. Dr. Necmettin TOZLU,**
Yüzüncü Yıl Üniversitesi 273
- **Çekirdek Aile Gerçeği ve Yaşlılık / Doç. Dr. Mehmet BEKAROĞLU,**
K.T.Ü. Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı..... 279
- **Sosyal Hizmetler Açısından Aile / Prof. Dr. Nesrin KOŞAR,**
H. Ü. Sosyal Hizmetler Y. O..... 285
- **Aileye Devletin Götürdüğü Hizmetler**
Kemal MADENOĞLU, *DPT Uzman Yrd*..... 291
- **Türk Toplumunda Koruyucu Aile Sistemi / Nazif ÖZTÜRK,**
Vakıflar Genel Müdürlüğü..... 303
- **Mimar Sinan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'nın**
Aile Konusu Üzerine Görüşleri Bildirimi / Doç. Dr. Esin KÜNTAY,
Sosyoloji Bölümü Uygulamalı Sosyoloji Ana Bilim Dalı Başkanı 309

- **Türkiye ve Batı Toplumlarında Aile Yapısı** / Op. Dr. Hasan ACAR,
Türkiye Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Vakfı (TAÇSAV) Bşk...... 313
- **Türkiye'de Esnaf-Sanatkar ve Çırakların Ailelerine Yönelik Aile Danışmanlık Hizmetleri** / Kamil KABAKÇI, *Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu Genel Başkan Vekili* 317
- **Kötü Muamele Nedeniyle Evlerinden Ayrılmak Zorunda Kalan Kadınların ve Onların Çocuklarına Barınak Projesi Ön Çalışması (Kadın Dayanışma Evi)** / Ayşe TAVBEK DURSUNOĞLU,
Kadın Dr. Fed. Yön. Kur. Üy. ve Kadınlar Konseyi Der. Aile Kom. Bşk...... 323
- **Günümüzde Aile Danışmanlığı ve Rehberliğinin Önemi ve Yaygınlaştırılması** /Prof. Dr. Şule BİLİR,
Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu..... 329
- **Ailenin Beslenme Sorunları** / Prof. Dr. Ayşe BAYSAL,
H. Ü. Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğretim Üyesi.....333

AİLE EĞİTİMİ KOMİSYONU

- **Ailede Eğitim, Ailenin Eğitimi - Aile - Eğitim İlişkisi**
Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı..... 345
- **Aile ve Eğitim** / Prof. Dr. Ayla OKTAY, *Marmara Üniversitesi*.....353
- **Geleneksel Türk Aile Yapısının Kişilik Gelişimi ve Toplum Yaşamı Üzerine Etkileri** / Prof. Dr. Sunar BİRSÖZ,
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi 357
- **Ailenin Korunmasının Esasları**
Doç. Dr. Hüseyin PEKER, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi* 361
- **Ailenin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısında Kadının Yeri ve Önemi** / Pof. Dr. Seniha HASİPEK,
Türk Kadını Güçlendirme ve Tanıtma Vakfı..... 365
- **Okulda Uyumsuzluk ve Başarısızlıkta Ailenin Rolü**
Doç. Dr. Savaş BÜYÜKKARAGÖZ, *S. Ü. Eğitim Fak. Öğretim Üyesi*..... 371
- **Ailenin Felsefi Temelleri** / Prof. Dr. Süleyman Hayri BOLAY..... 377
- **Kırsal kesimde Yaşayan Kadın** / Ayşe BAYINDIROĞLU,
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı 385
- **Türk Aile Yapısında Çözülme Belirtileri** / Hamdi MERT
Diyanet İşleri Başkanlığı 391
- **Ailede Çocuk Eğitimi** / Prof Dr. Abdurrahman Güzel..... 397

AİLENİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE SOSYAL GÜVENLİK POLİTİKALARI KOMİSYONU

- **Mâli Açıdan Aile Kurumu / Durmuş ÖZTEK, Maliye ve Gümrük Bak..** 405
- **Türk Ailesi Durumu ve Sorunları / Türk-İş.....** 411
- **Nasıl Bir Aile / Salim USLU,
HAK-İŞ Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu.....** 423
- **Türkiye'de Konut Politikası ve Aile / Ruhi CEYLAN,
Bayındırlık ve İskan Bak. APK Kurulu Baş. O. M. Dairesi Başkanı** 429
- **Çağdaş Aile Yapısı İçinde Çalışan Kadının Sorunları / Necla PUR,
İ.İ.B.F. İktisat Böl. Bşk. M. Ü. Kadın İşgücü İstihdamı Araştırma
Merkezi Başkanı** 435
- **Aileyi Güçlendirmeye Yönelik Olarak Kadınların ve
Özellikle Çalışan Kadınların Çalışma Hayatı ve Aile Yardımları
Açısından Desteklenmeleri / Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.....** 439
- **Beş Yıllık Kalkınma Planlarında ve Yıllık Programlarında
Ailenin Yeri ve Önemi / Musa GÜRGÜN, DPT Uzmanı.....** 449
- **Kadının Çalışmasının Aileye Etkileri / Şenay ESER, DPT Uzmanı.....** 455

AİLE ARAŞTIRMALARI VE AİLEYE YÖNELİK YAYINLAR KOMİSYONU

- **1987 Yılından İtibaren Çocuk Gelişimi ve
Ev Yönetimi Bölümünde Aileye ve Çocuklara Yönelik
Yapılan Araştırmaların Özeti / Prof. Dr. Suna BAYKAN.....** 463
- **Eski Türklerde Aile Tipolojisi / Prof. Dr. Orhan TÜRKDOĞAN,
Gazi Üniversitesi Bolu İktisadi İdari Bilimler Fakültesi** 465
- **Trakya Üniversitesinin Aile İle İlgili Önerileri
Prof. Dr. Necmettin HACIEMİNOĞLU.....** 471
- **Aileye Yönelik Yayınlar / Mehmet DOĞAN,
Türkiye Yazarlar Birliği Başkanı** 473
- **Aile ve Çocuk Yayınları Geliştirme Programı
Mustafa Ruhi ŞİRİN, Yayıncı.....** 475
- **Türk Ailesinin Günümüzdeki Sorunları / Dr. İsmail KILLIOĞLU,
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Felsefi ve
Manik Anabilim Dalı.....** 479

1

**SOSYAL YAPI
KOMİSYONU
BİLDİRİLER**

TÜRK AİLESİNİN TEMEL KARAKTERİSTİĞİ

Prof. Dr. Orhan KARMIŞ
Selçuk Üniversitesi

Aile, insanlık tarihi boyunca var olan ve değişimler karşısında sürekliliğini her zaman koruyan bir kurumdur. Bugüne kadar kurulmuş olan bütün medeniyetlerde, bütün hukuk sistemlerinde ve dinlerde toplumsal hayatı, birlik ve bütünlüğü sağlamaya yönelik düzenlemelerin esas objesi aile olmuştur. Her toplumda bireylerin duygusal, fiziki ve maddi ihtiyaçlarını öncelikle karşılayan bir temel kurum niteliğindeki aile, yukarıda belirtilen özellikleri sebebiyle hem tarihi gelişim süreci içinde hem de bugünkü yapıları itibarıyla sosyolojik olarak da incelenmelidir.

Bizim ailemiz, asırlarca insanımızın geçmişini, bugünü ve geleceğini birlikte sahneye koyan köklü bir eğitim kurumudur.

Aile, insan oğlunun en derin eğitim etkilerini aldığı, pek çok şeyler öğrendiği ve hayata hazırlandığı bir okuldur. Diğer yönden aile, dünyaya masum ve nötr bir özellikte gelen çocuğa, hem ferdi hem de sosyal ve kültürel yönden kimlik kazandıran bir yerdir. Çocuğun şahsiyeti bir nevi aile eğitimi vasıtasıyla oluşmaktadır. Verdikleri eğitimle çocuklarının şahsiyetini çizen aileler, dolayısıyla mensubu buldukları milletin de şahsiyet ve kaderini çizmektedir.

İşte bu sebebledir ki aile eğitiminin ağırlığı ve sorumluluğu büyük önem arz etmektedir.

Çocuk aile kucağında en zayıf ve tecrübesiz yıllarını yaşar. Bu sebepten aile terbiyesi daha fazla etkili olmaktadır.

I. Aile Şûrası Bildirileri

Ailede çocuk emre itaate, sadakate ve dostluğa alışır. Ana-baba sevgisi, iyilik duygusu, sevgi hep ocakta öğrenilir. Onun için aile ictimai hayatın vatani ve kaynağıdır.

Milletlerin ilerlemesi ve başarısında, fertlerinin sağlıkları, kültür seviyeleri elbetteki önemlidir. En az bunlar kadar önemli olan bir husus daha vardır ki, o da fertlerin ruh sağlığıdır. Bu da ailedeki yetişme tarzıyla doğrudan ilişkilidir.

Ailede iyi sözler, iyi örnekler ve iyi davranışlara muhatap olan çocuklar moral açısından yüksek bir seviyededirler.

Korkunun, sindirmenin, geçimsizliğin, kin ve nefret duygularının hakim olduğu ailelerdeki çocuklar, kendilerini istenmeyen bir kişi olarak görürler. Bu gibi çocuklar, başta güven duygusundan yoksundurlar. Neticede bu çocuklar korkak, çekingen ve egoist olur. Fırsat ve imkan buldukları takdirde firar mekanizmaları geliştirirler. Yani bunlar için aile, mecburiyet karşısında yaşanan bir zindan olur. Bu sebepten de zamanla çeşitli suçlara, kötü alışkanlıklara ve alkole yönelirler. bu çocukların ruh sağlıkları bozuk, çevreye uyumları da zayıftır.

Sevgi ve şefkatle beslenmeyen her çocuk, bu eksikliğini kindar bir kişilik geliştirerek gidermeye çalışır. Üzülerek belirtelim ki, sokaklarda, parklarda, mezbeleliklerde, harabelerde, polis karakollarında, yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarında bu gibi pek çok çocuğa rastlamak mümkündür. Bunlar milli şahsiyetimizi kemiren bir tür kanserdir.

Eğitim deyince aklımıza hemen okul, öğretmen, öğrenci ve kitap gelir. Halbuki eğitimin temeli okuldan önce ailede atılır. Okul ailede atılan sağlam bir temeli yükseltmeye çalışır. Temel sağlam olursa, üstüne atılan katlar emniyette sayılır. Nasıl ki, sağlam kafa sağlam vücutta bulunur ise, sağlam binalar sağlam temeller üzerinde yükselir.

Evet, millet yapısının temeli, harcı, çakılı, taşı hepsi ailedir.

Milletimizin tarih boyunca, daima gelişen aktif bir organizma olarak hayatiyetini devam ettirmesinde, aile kadar önemli bir kurum yoktur.

Bu aile hristiyanı da, müslümanı da, avrupalıyı da, asyalıyı da hayran bırakan bir ailedir. Bu konuda yerli olsun, yabancı olsun, birçok kimseler tarafından çok çeşitli kitaplar, makaleler, hatıralar yazılmıştır. Bugün bundan hiç eser kalmadı diyerek konuya yaklaşmamız doğru olmaz. Bu biraz insafsızlık olur. Fakat şunu da kaydetmeliyiz ki, eski şaşası ve gücü zayıflamıştır.

Gelişen ve değişen dünya da, herşeyi ile eskiyi diriltmek, geriye dönmek mümkün değildir. Öyle sanıyoruz ki, böyle bir arzu da yoktur. Olsa bile, aşırı gayretkeşlik olur.

Türk Ailesinin Temel Karakteristiği

Giden gitmiştir... Geri gelmese bile... Evet gelmese bile, eski aile hayatımızın prensipleri, dayandığı dini, tarihi, hukuki, milli ve ictimai temelleri, henüz tam erozyana uğramamıştır. Bunları bilirsek, bunlara dayanarak, çözülmeye yüz tutmuş aile terbiyemizi yeniden diriltebiliriz. Ferdi, ictimai ve kültürel alanlarda hakim kılabiliriz. Gerçekte eski aile terbiyemizin esasları, öz halinde mevcut olup yaşanmaktadır.

Her toplumda olduğu gibi, bizim aile hayatımızın da bir çok özellikleri vardır. Bu hayat, gerçekten en güzel örneklerle doludur.

Bizim ailede;

Cennet anaların ayakları altındadır. Bu yönüyle anne, en önemli unsurdur. Kocasını da kadına "Sultanım" manasına "Hanım" diye hitap etmektedir. Anne başka kültürlerde bu derece köklü bir işbara sahip değildir. Ebeveyn çocukların maddi ve manevi sıkıntısından kurtaracak her türlü tedbiri almıştır. Ve bu ebeveyne "öf" bile denilmemesi vefakarlık borcudur.

Bizim ailede;

Ebeveyn gerçek manada mürebbidir. Çocuklarının sadece dünyaya gelmesine vesile olan maddi bir unsur değildir.

Bizim ailede;

Çocukların helal süt ve helal lokma ile beslenmesi esastır.

Bizim ailede;

Misafire karşı gösterilen saygı dillere destandır. Bütün kaynaklar bunu belirtir. Köyüne, kentine gelen misafir, Tanrı Misafiri olarak görülür ve çok kere kur'a ile hangi eve gideceği belirlenir. Çocukta bunları yakından müşahade eder.

Bizim aile; sevgi ve şekat kaynağıdır. Büyüğe saygı yanında, düşküne, fakire, kimsesize, garibe, yolcuya, misafire büyük yardım ve ilgi gösterilir.

Bizim ailede kuşaklar arasında sevgi ve saygıya dayalı bir uyum vardır. Üç nesil bir arada yaşamasına rağmen, herhangi bir çatışma söz konusu değildir.

Bilindiği gibi, ailede uyumsuzluk, yaşlıları yalnızlık ve sefalete, çocukları ilgisizliğe, gençleri de bunalıma iter. Tabii ki ailede başlayan bu çözüme ve huzursuzluk, toplumun her kesiminde belirli oranlarda hissedilir.

Aslında ailenin yükü anne ve babanın üstündedir. Çocukları hayata hazırlamak da bunların görevidir. Büyük anne ve baba ise, yaşları gereği fikir ve tecrübeleriyle rehberlik ederler. Yani büyük çapta eğitimcidirler.

I. Aile Şûrası Bildirileri

Değişen hayat şartları ve gelişen teknolojinin tesiriyle, bir çok modern ülkelerde aile bağları çözülmüş, nesiller arasındaki ilişki yok denecek kadar azalmıştır. Neticede, yaşlılar bakım evlerine, çocuklar kreş ve anaokullarına, yetim ve öksüzler, yetiştirme yurtlarına ya da sokaklara itilmişlerdir... Anne-baba ise aktif bir çalışma sergilemekle meşguldür. Gençler de geçim ve istikbal peşindedir. Bu durumda yaşlılar evlat hürmetinden mahrumdur. Çocuklar da aynı şekilde büyüklerin sevgi ve şefkatinden uzak yaşamaya mahkumdur.

Üç neslin uyumlu bir şekilde bir arada yaşaması bizim aileye has bir durumdur. Ana kucağının sıcaklığı, baba ocağının güveni, sadece bizim ailede hissedilir.

Bizim ailede büyükanne ve büyükbaba, evlatlarının sebebi vücududur. Aynı zamanda onlar için yıllar boyu çalışmış ve nice çilelere katlanmışlardır. Çocuklarının mürüvvetini görüp mutlu olmak için her türlü zorluğa göğüs germişlerdir. Bu sebepten hürmet görmek en tabii haklarıdır. Çünkü evlatları onlara hayatlarını borçludurlar. Bu borcun ödenmesi, gösterilen hürmet ve rağbete bağlıdır. Bu davranışı gösteren evlatlar, çocuklarından aynı şeyi gönül rahatlığıyla bekleyebilirler. Millî terbiye açısından bu hizmetin değeri çok büyüktür.

Bizim ailede çocuk küçük görülmez. Çocuk "cennet meyvesi" olarak telakki edilir.

Hal böyle iken bizim aileyi olumsuz yönde etkileyen pek çok problemler vardır. Kısaca, bu problemleri ve hal çarelerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Köyden şehire göç, hem sosyal yapıda, hem de ailede büyük değişikliklere yol açmıştır. Başta köydeki gelenek ve göreneğin kontrol edici baskısından kurtulup, başıboş bir ortama itilmişlerdir. Özenilen, gıpta edilen, taklit edilmeye çalışılan yabancı bir çevreye gelmişlerdir. Kitle iletişim araçlarının tesiri ve moda, aileyi derinden sarsmaktadır.

Bir çok aileler bu sıkıntıya ve perişan hayata, sırf kuru bir kavga uğruna katlanmaktadır. Diğer taraftan özenti sonucu, bütçelerini zorlayan harcamalara gitmektedirler. Aile bütçesinin sarsılması önce geçimsizliğe, daha sonra da boşanmaya kadar varan bir dizi huzursuzluğa sebep olmaktadır.

2. Sırf maddi mülahazalarla yurt dışına giden vatandaşlarımızın aile ve çocukları, hem kendileri hem de milletimiz için büyük bir problemdir. Götürülmeyip yakınları yanına bırakılan çocuklar, aile şefkatinden mahrum, biraz da başıboş olarak yetişmektedir. Yabancı ülkelerde doğan ve yaşayanları ise, büyük kültür ve kimlik buhranı ile karşı karşıya gelmektedir.

Türk Ailesinin Temel Karakteristiği

3. Devamlı reklamlara muhatap olan aile, israfın içine itilmektedir. Bu da aile bütçesini zorlamaktadır. Hatta geçimsizlik sebepleri arasında, israfın önemli payı olduğu unutulmamalıdır.

4. Günümüzde ailelerin kendini müdafaa mekanizmaları zayıflamıştır. Bunları canlandırmak gerekir. Mesela, saygı, iyi örnek olma, annenin mürebbilik rolü gibi.

5. Ailede çocuklara iyi bir terbiye verebilmek için, ana-babayı ve müstakbel ebeveyni aile konusunda eğitmek gerekir. Bunların vasıtaları ise, mecmualar, kitaplar, konferanslar, piyesler ve uygun filimlerdir. Evlere girmesi muhtemel olan her türlü eşyanın üzerine, aile konusunda pek güzel bilgiler yazılabilir.

6. Aile ile okul arasındaki çatışmaya son verilmelidir. Bunun için de;

a. Ebeveynler evde öğretmeni tenkit etmemelidir.

b. Öğretmenler aileyi yakından tanımalıdır. Asla küçümsememelidir. Bilhassa ev ziyaretlerine önem vermelidir.

c. Okul ailedeki değerleri yıkmaya değil; bilakis olumlu olanlarını geliştirmeye çalışmalıdır.

7. Eğer anne-babalar, ilerde bakımevlerine gitmek istemiyorlarsa, çocuklarına maddi terbiye yanında manevi terbiye de vermelidir. Okul da bunu desteklemelidir.

8. Çocukların sağlıklı eğitimi için, herşeyden önce anne-babaların iyi eğitilmesi gerekir. Özellikle de kadının eğitimi çok önemlidir. Çünkü annenin ileri derece de mürebbilik vasfı vardır.

9. Milli terbiyenin verilmesi konusunda aileler için el kitapları hazırlanmalı, kitle iletişim araçlarında da ayın konular üzerinde sıkça durulmalıdır.

10. Aile ile çeşitli araştırmalar yapılmalıdır. Fakat bunu yapan kişilerin, meselenin önemine inanması şarttır.

Bize göre araştırmalar şu konular üzerinde yoğunlaştırılabilir;

a. Türk ailesinin tarihi ve kültürel dayanakları.

b. Okul aile çatışmasının ana sebepleri. Bu konuda, her kesimden örnekleri ihtiva eden gözlem ve anketlerin yapıp doğru bir şekilde değerlendirilmesi.

c. Öğrencilerin okul başarılarında ailenin rolü.

d. Milli ve ahlaki yönden çocukların kişiliğini geliştirecek, çocuk oyunlarının araştırılarak tesbit edilmesi, sonra da yayınlanması. Gazetelerin vereceği hediyeler, bu yöne kanalize edilebilir.

e. Türk ailesinin TV programlarına karşı olan tavırları çok ciddi bir şekilde araştırılmalıdır. Bu konu da, örneklemelere çok dikkat edilmelidir.

TARİHİ SEYR İÇİNDE TÜRK AİLE YAPISINDAN ÖRNEKLER

Prof. Dr. Ahmet UĞUR
Erciyes Üniversitesi Öğretim Üyesi

Uzun bir tarihi seyr takip edip gelen milletimizi, bugün bile ayakta tutan, bazı değerler vardır. Bu değerler, milletimizi millet yapan ve dünya tarihinde ona gerekli yerini veren ve vazgeçilmesi imkansız olan şeylerdir. Bu değerlerini 10. Yüzyıldan sonra İslam Dininin yüce değerleri ile kaynaştırıp pekiştirerek veya ondan aldığı değerleri kendi bünyesine uydurarak İslami Türk ahlakı veya Türk-islam ahlakı denecek bir ahlaki Kurallar ve kaideler manzumesi meydana getirmiştir. Çok evlilik tutunamamıştır. Dilimizde Kuma-ferik, veled-i zina tabirleri yoktur. Yunanda, Hind'de, İran'da görülen ve maalesef buralardan İslam toplumuna da giren, toplumda sınıflar ve farklılıklar görülmemektedir. Toplumda katman olarak, sadece yöneten ve yönetilen vardır. İslamın emri'de budur. Türk-İslam ahlakında adalet "Hakkın hak sahibine iadesidir" "İdarecilerin arzularının tahakkuku" değildir. "Hak kuvvetlinin değildir. " "Hak, hak sahibinindir". "Zenginlik mal biriktirmek değildir. " "O malla yoksul ve fakir doyurmaktır". "Zalim alkışlanmayan kişi, zulum sevilmeyen şeydir. " "Cömertlik, kardeşlik, ahilik, muavenet, doğruluk, dürüstlük, ehl-i namus olma, milletini, memleketini sevme ve neslini ve ailesini koruma, toplumumuzun vazgeçmediği ve asla fedakarlık etmediği, taviz vermediği çok kıymetli değerlerdir.⁽¹⁾

Şimdi bu değerlerden bazılarını ele alarak incelemeye çalışalım:

(1) İncalcık, M. "Kutadgu Bilig'de Türk ve İran Siyaset Nazariye ve Gelenekleri" T.A.K. 2 A (1966) Rasanı, b., "Tarihte Türklük, Ank. 1971

I. Aile Şûrası Bildirileri

1-Evlenme

Ailemiz evlilikle kurulur. Bir kız ve oğlan evlenirken çok dikkat edilir. Ailenin zenginliğine ve mevkinde değil, yapısının sağlamlığına bakılır. En çok değer ANNEYE verilir. Anne tarafı süt ile baba tarafı sümük-ilik-kemik(Meni) ile tabir edilir. Daima süt sümüğe galip gelir. Dinimizde "Cennet annelerin ayaklarının altındadır. "Yani cennet ancak onların rızaları ile kazanılır. Dilimizde bunu anlatan çok güzel deyimler vardır. Mesela: Anasına bak kızını al, astarına bak bezini al. Soyunda olan turnağında getirir. Kız anadan öğrenir sokak gezmeyi. Analılar koç olur, anasızlar hiç olur. Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar. Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz. Analı kuzu, kınalı kuzu. Analının babasıyım anasızın nesiyim. Anası yalancı olanın babası dilenci olur.v.s.

2- Düğünlerimiz

Çok manalı ve sade olur, ama, evliliğin kutsiyetini evlenecek çiftlere hissettiren ve önemini belirten, uzun, bir hafta kadar süren törenler yapılır. Selçuklu kaynaklarımızda Tuğrul Bey'in bir eğlencede davul zurna eşliğinde Türk Raksı (Raksan Türkiyyen) yaptığı, yani horan deptiği söylenir. ⁽²⁾ Gelinin eline kına yakılır, beyaz elbisesinin üzerine baba bir kırmızı tülbent veya bez bağlar. Bu bez bir de kefen üstüne bağlanır; geline yeni evine gitmeden önce, kabristan gezdirilir. Her şeyin sonunun ölümlü olduğu hatırlatılmaya çalışılır. Eve girmeden dua edilir. "Duvakla girdiğin yerden sadece, kefenle çıkarsın" imajı verilmeye çalışılır. Yani hayatının sonuna kadar beraber yaşamaları istenir. Artık gelin o evin ayrılmaz bir parçası ve ailenin üyesi sayılır. Bunlar aile hayatımızda çok manalı şeylerdir. Çalgımızdan oyunlarımıza kadar her şeyin Milli benliğimize uyması lazımdır. Örneğin köylerimizde erkekler oynamazlar, horan teper, halay çeker, sinsin oynarlar, oyunu kızlarımız oynarlar.

3-Doğum

Çocuğun doğumu ailede büyük bir olaydır. Doğan çocuğun sağ kulağına ezan sol kulağına kamet okunarak ona güzel bir ad konur. Sünnet ettirilir, dişleri çıktığında onun için diş hediği vurulur. Ve komşulara dağıtılır. Hatta göbeği düştüğünde çocuğun neye meyilli olması isteniyorsa, düşen göbek oraya gömülür. "Cami avlusu, tarla, kızlarda ocak başı, mektep avlusu v.b."

(2) Burslan, K. İran ve Horasan Selçukluların Tarihi, İst. 1943.

Tarihi Seyr İçinde Türk Aile Yapısından Örnekler

4-Eğitim

Gerek anne kucağında, gerekse baba ocağında gerekse sosyal hayatta ve okulda eğitime, ecdadımız çok önem vermişlerdir. Sütten çeşitli ürünler elde etmeyi, yünden desenlerle bezeli dokumalar ve örmeler yapmayı hayvanlarına bakmayı, çiftçilik v.s. çocuklar hep evlerde öğrenirler. Esnaf zanaatını ustasından öğrenir.

Tarihi seyr içinde eğitim okullarda ve camilerde verilirdi. Herkes cemiyette iyi şeyler yapmaya, doğru dürüst çalışmaya, iyi ve hilesiz mal üretmeye çalışırdı. Türk kumaşı, Türk çeliği, Türk sahtıyanı ve malları dünya pazarlarında aranırdı. Çünkü vicdani mesuliyet vardı. Ailesine helal ekmeğe yedirme arzusu vardı. Adının kötüye çıkmasını istemezdi.

Şimdi güvenilir esnaf, güvenilir sanatkar arıyoruz. "Alnıyın teri ile helalinden kazan" diyen babalar yerine, "Kar'ın arı olmaz", "Oğluna taş gibi söz ver, yerine göre değirmen taşı gibi dön" diyen babalarla karşı karşıyayız. Her gün basın ve yayında bu konularda nelere şahid olmuyoruz. İşte bunların sebebi gerek örgün olsun ve gerekse yaygın olsun; eğitimimizdeki çarpıklıklardandır. İnsanı yetiştirecek insanlara, müesseselere ve aile kurumlarımıza önem vermediğimizdendir. Meşhur tarihçimiz Gelibolu'lu Mustafa Ali diyorki,

Mesâcid-ü Meâbid ko âdem yap
Kabe yapmaktır.Adem yapmak
Taş, ağaç kaydı ne lazım şahım
Yarışır şahlara âdem yapmak⁽³⁾

İşte bu anlayış ile memleketin her tarafına medreseler açılmış, esnaf örgütleri kurulmuş, bunlar için vakıflar yapılmıştır. Bir Şeyh Edebalı'nın, Ahi Evran'ın, bir Ahi Yusuf'un bir Somuncu Baba'nın, bir Yemenici Baba'nın elinde yetişen esnaf-tan cemiyete kötülük gelir mi? Onun malında hile ve hurda olurmu? Bir Hayme Ana'nın bir Fatma Bacı'nın bir Kara Fatma'nın elinde yetişen kızdan, istisnalar dışında, hiç fena bir hareket ve kötü bir nesil beklenir mi?

Bir Dursun Fakih'in, bir Molla Gürani'nin, Akşemseddin'in, bir Hilmi Çelebi'nin Zembilli ve Kemal Paşa-zadenin bulunduğu cemiyetten ve yetiştirdiği Türk idarecisinden, millet ve memleket için, çalışmaktan, halkın huzur ve refahını teminden başka ne beklenebilir.⁽⁴⁾

(3) Ali, Nasânatü's- Selâtin, (V. 390-396)

(4) Çağatay, N. Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Ank. 1975

I. Aile Şûrası Bildirileri

Şimdi milletimizin yetiştirdiği bu değerli idarecilerden birkaç örnek vermek istiyorum.

II. Beyazıt oğlu Yavuz Sultan Selim'e tahtı teslim eder iken ona vasiyeti şudur :

Padişah oldunsa adli pişe et
Zulmü bi-dâd eyleme endişe
Merhamet et acizü bi-çareye
Şefkat eyle bi-kes âvâreye
Tanrıçün it ehl-i ilme ihtirâm
Dermendin hatırın hoş gör müdâm
Müfsidin neslini kes ger şah isen
Adle meylet bende-i Allah isen (5)

Bu nasihatla iş başına gelen Koca Yavuz için de Tarihçilerimiz şöyle diyorlar.

"Hakikaten kendilerini padişah bilmezlerdi. Allahû Teâla'nın kemine-kemter bendesi ve yeryüzünde ibadınun mühimmatını kayurmağ için komuş ednâ bir efkendesiyem deyü buyururlardı..." Devrin o muhteşem Süleyman'ı Kanuni bir gün vezirlerine soruyor.

-Alemin veli-nimeti , efendisi kimdir?

-Vezirler şüphesiz sultanımızdır, diye cevap veriyorlar. O koca sultan şöyle diyor:

-Yok, yok Alemin gerçek efendisi veli-nimeti reâya-halktır ki onlar gece gündüz çalışıp, uykuyu ve rahatı kendilerine haram edip, bizleri ve bütün mahlukatı doyururlar.(6)

Cemiyetimizin bu sağlam yapısının temelinde eğitim ve değerli Türk Anaları vardır. Halkımız der ya: "Her başarılı erkeğin arkasında mutlaka bir hanım vardır". İşte o cemiyetin alt yapısını da yine annelerimiz hazırlamışlardır.

Tarih boyunca hep bu böyle olmuştur. Son milli mücadelemizde Mehmetçiği ve komutanlarımızı yetiştiren, ona cepheye mermi ve iâşe sağlayan kimdir? Anadolu'da 17 sene askere giden erinin yolunu bekleyen ninelerimiz az değildir.

Asker yolu beklerim
Günü güne eklerim
Sen git yarım talime
Ben burayı beklerim

(5) Defterdar Sarı Mehmet Paşa (Tah. N.R. Uğurlu), Ank. 1969

(6) Uğur, A. Yavuz Sultan Selim, Kayseri 1989; Osmanlı Siyasemameleri, Kayseri 1987

Tarihi Seyr İçinde Türk Aile Yapısından Örnekler

Hey onbeşli onbeşli
Tokat yolları taşlı
Onbeşliler gidiyor
Kızların gözü yaşlı

Sürerim sürerim gitmez gadana
Düşmanın lırşunu değmez adama
Kara haber vermen benim anama
Vurun Antepliler namus günüdür.

Bunlar gibi nice türkü ve manilerimiz bunları ispat etmektedir ve bugün Anadolu-muzda bu fedakar annelerin adı ile anılan aileler eksik değildir. Kars Fadime'nin Uşağı, Selver'in Uşağı, Esikkannının Oğlu v.b. çünkü kocası veya evladı askere giden Türk anası, yuvada kalan evlad ve iyalinin bekçisi olmuş, ekin biçmiş, kar kürtümüş, koyun gütmüş, yerine göre aynı zamanda düşmanlarla çarpışarak, kendini, ailesini ve vatanını korumuştur. Tabii olarak da eri şehid olup, dönmeyen aile bu fedakar annenin adı ile anılmıştır.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki: Müslüman Türklerin aile yapısına ait pek çok örneklerimiz vardır. Bunlar modası geçmiş kokuşmuş şeyler değildir. Senelerin geçmesi ile kazanılmış asırlarca tecrübe edilmiş ve milletimizin hayatında benimsenmiş şeylerdir. Bence aile yapımızda tarihi geçmişimizi ve kendimizi örnek almalıyız. Çünkü bilhassa ahlaki ve sosyal yapıda her milletin kendine mahsus bazı anlayışları vardır. Bu onun dininden, sosyal yapısından ve kültüründen gelmektedir. Teknik bazı şeyleri alıp hemen adapte edebilirsiniz. Ama ahlaki değerlerde bunu yapamazsınız. Her milletin kendine mahsus zevkleri, eğlenceleri hürmet ve saygı değerleri hatta ağız ve damak tadı başkadır. Hocasının önüne ceketini iliklemeden duramıyan bir Türk insanı ile, 7 senedir yatan felçli babasını ziyareti bir görev bilmeyen başka bir milletin evladını bir tutamazsınız. Evine gelen bir misafirine her şeyini yedirmeyi zevk bilen bir halkla, çayının yanına süt isteyip aldırın ve "bu süt benim için geldi" diye ev sahibine sütün parasını vermeye kalkışan iki ayrı anlayışı bağdaştıramazsınız.

Yapacağınız tek şey, milletimize has olan değerlerimizi yeni neslimize sunmaktır. Bununda tek yolu, camisi ile, okulu ile ve bilhassa TRT ve basını ile, elele vererek tokmağı aynı yerde vurup, bu konularda, mümkün mertebe harmoniyi sağlamaktır.

TÜRK AİLE YAPISININ TARİHİ AKIŞI VE GÜNÜMÜZ ŞARTLARINDA GELECEĞİ

Casim AKÇAM

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Türk toplumunun çekirdeğini oluşturan ve dolayısıyla esasını teşkil eden Türk Aile Yapısını incelemek ve geleceğini belirlemek konusunun ilk defa devlet tarafından ele alınıp şûrada tartışılması ve sorunlarına çare aranması sevindiricidir. Bu itibarla başta hükümetimiz olmak üzere Devlet Bakanımız sayın Cemil Çiçek beyefendi ve diğer emeği geçenler bugün olduğu gibi gelecekte de takdirle anılacaklardır. Bu kutsal hareketi yüce Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutkunda irade buyurduğu "Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile, âtinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır. NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE" sözünün müjdecisi olarak görmekte ve bundan dolayı da takdir hislerimiz ve gururumuz kabarmaktadır.

Türk Milletinin tarihine göz attığımız zaman yüce Atatürk'ün haklılığına ve isabetli teşhisine şahit olmaktayız. Şöyle ki;

Atlı kavimlerden olan Türkler Orta Asya'da yaşarlar, hayvancılık ve avcılıkla geçinirlerdi. Bu durum onların daima uyanık ve çevik olmalarını icabettiriyordu. Zira düşman tarafından yapılan ani bir baskında herşeylerini kaybedebilirlerdi. Bu itibarla OBA'da yaşayan her aile ve herkes daima uyanık ve hazırlıklıdır. Kısaca halk ordudur, ordu halktır. Aileler törelere sıkı sıkıya bağlıdır ve töreleri bilmeleri şarttır. Herşey törelere göre ve bir nizam içerisinde olurdu. Ailede karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan disiplinli bir aile içi demokrasi vardır. Herkes üreticidir. Devlet millet için vardır. Milletnin koruyucusu Tanrı'dır. Kağan (Hakan) Tanrı tarafından görevlendirilmek suretiyle

I. Aile Şûrası Bildirileri

Tannı adına milleti idare eder inancı vardır ve bu inanıştan taviz verilmez. Böylece Türkler aileden gelen bu mümtaz vasıflarını teşkil ettikleri devlet düzenine olduğu gibi intikal ettirdiklerinden daima kuvvetli ve adil devletler kurmuşlardır.

Bugünde aile içtimaî hayatın merkezinde yer alır ve içtimaî bütünün çekirdeği olarak sosyal kuruluşlara örnek vazifesi görür. Sosyal hayatın her safhasında ailenin yüksek yeri devlet ve siyaset adamlarının da dikkatlerinden kaçmamıştır. Nitekim yüce Atatürk şöyle demektedir; "İçtimaî hayatın başlangıcı ailedir. Sosyal kuvvetin temeli aile hayatındadır. Aile hayatındaki bozukluk muhakkak içtimaî, iktisadî, siyasi aczi mucip olur."

Görülüyor ki aile, millet varlığının temel yapısıdır. Sarsılmış, bozulup dejenere olmuş aile yıkılmanın ve yok olmanın kara habercisidir.

Günümüzde Türk aile yapısı farklılıklar arz etmektedir. Bunlardan az bir kısmı dinî fanatizmin etkisinde kalmış, Türk kültüründen, Türk töresinden uzaklaşmış, medeniye-
tin yabancı ve düşmanı, kokuşmuş zihniyetin mahkûmu MÜRTECİ AİLE TİPİ, az bir kısmı da keza Türk kültüründen, Türk töresinden sapmış, din ve ahlâkına yabancı, savurgan, gösteriş hastası, ecnebilerin tesirinde kalmış TAKLİTÇİ AİLE TİPİ olarak görülmektedir. Fakat halkımızın esas çoğunluğu törelere bağlı, dilinin ve dininin ko-
ruyucusu, ailede karşılıklı sevgi ve saygıyı benimsemiş, aile içi demokrasiye değer veren kısaca milli hüviyetini muhafaza ederek medeniyet yarışına katılan MİLLÎ AİLE TİPİ'ni oluşturmaktadır. Buna MİLLİYETÇİ AİLE TİPİ de diyebiliriz. Bu tip aileler Atatürk inkilâplarına bağlı, çağdaş uygarlığın gereklerine ayak uydurabilmiş, demokrasi hamuru ile yoğrulmuş, ve bilinçlenmiş çalışkan, ekonomik üretkenliğe sahip ve millî hüviyetini muhafaza etmek suretiyle memleketimizin bel kemiğini teşkil eden ailelerdir. Türk'ün tarihî geleneğinin koruduğu bu tip ailelerin korunması ve kollarlanması gereklidir ve şarttır. Aksi takdirde dünyadaki itibarlı yerimizi muhafaza etmemiz zorlaşacaktır. Toplum yapımızın sağlığı açısından Mürteci ve Taklitçi aile tiplerinin de bilinçli bir eğitim politikasıyla bir anlamda rehabilitasyonu gereklidir.

Milli tip aile yapısının devamlılığının ve daha da kuvvetlenerek gelişmesinin sağlanabilmesi için;

I. Kitle Eğitime Daha Çok Önem Verilmelidir:

Bilhassa görsel eğitim üzerinde durulmalıdır. Televizyon programlarının yapılışında, hazırlanışında bu konu daima gözönünde bulundurulmalıdır. Halkımızın din ve ahlâk anlayışını , örf ve adetlerini rencide etmeyecek, bilâkis onları kuvvetlendirecek program-